

Forța politică a femeilor

„În ce măsură sînt fondate aprecierile implicite sau explicite referitoare la locul și ponderea femeilor pe scena noastră politică? Cît e realitate și cît prejudecată? Ce se ascunde în culisele ascensiunii unei femei în politica românească? La urma urmei, cine sînt aceste femei?“ Iată întrebările care – laolaltă cu o recentă propunere parlamentară a Sulfinei Barbu vizînd introducerea unei cote de gen în procesul electoral – au stimulat-o pe Andreea Paul (Vass) să inițieze, în rîndul doamnelor din politica românească sau, pe un alt plan, din societatea civilă, o dezbatere legată de prezența femeii în politica actuală. O prezență, eufemistic spus, foarte discretă după 1989 (ca și, de altfel, pînă atunci), dar ceva mai vizibilă de prin 2004. Dacă în 1990 femeile ocupau ceva mai mult de 3% din totalul locurilor din Parlamentul României (față de, aproximativ, 15% în Letonia, 13% în Slovenia, 12% în Slovacia, 10% în Cehia și în Lituania, 9% în Polonia sau 8% în Bulgaria), în momentul de față acest procent a urcat la 11,4%, decalajul față de statele amintite menținîndu-se însă (cu o singură excepție, Ungaria – condusă de dreapta radicală!... –, unde numărul femeilor parlamentar a urcat, de la 7,3% în 1990, la doar 9% în 2010).

O inițiativă utilă și curajoasă

Evident, numărul femeilor care dețin funcția de ministru, de primar, de prefect, de consilier local sau funcții-cheie în partidul în care activează rămîne în continuare scăzut. Dar la fel de evident – și de alarmant pentru spiritele radical-conservatoare – este un trend ascendent al implicării românelor în politică, deși încă nu (cu adevărat) la vîrf. Produsă suspect de brusc, această schimbare ar trebui pusă, însă, nu atît pe seama vreunei semnificative evoluții a mentalităților – într-o țară cu prea puternice tradiții rurale și unde urbanizarea forțată de după instaurarea comunismului (o pseudo-urbanizare, de fapt) a produs hibrizi, un gen de cetățeni care nu mai erau nici țărani și nu deveniseră încă nici orășeni –, cît pe seama unor directive „din afară“ ce trebuiau respectate (măcar formal) în vederea integrării în Uniunea Europeană. Susținătorii sau simpatizanții mișcărilor feministe, în măsura în care asemenea mișcări există realmente în România (dincolo de spațiul izolat aseptice al unor catedre universitare), nu ar avea, deci, de ce să-și facă multe iluzii, bizuindu-se pe credința că o schimbare „firească“, în timp, a mentalităților va avea ca efect o mai puternică implicare a femeii în deciziile politice luate la nivel înalt. Cum prejudecățile (inclusiv cele de gen) nu sînt ușor de disclocat, cum opinia colectivă e în genere acționată de o forță inerțială, se cuvine ca anumite schimbări să fie impulsionate prin politici și programe sociale/educaționale concrete și, de ce nu, prin proiecte legislative cum este acela al „cotei de gen“ – propus la noi după modelul altor state europene, deocamdată fără succes.

În acest context, volumul coordonat de Andreea Paul (Vass) este o inițiativă utilă și curajoasă. Utilă pentru că aduce în discuție probleme care, altfel, sînt puse în umbră de difuzarea obsesivă (prin mass-media) a unui set restrîns de subiecte ale zilei, devenite de la un punct încolo clișee, și de discursuri demagogice – indiferent de „culoarea“ acestora – cu prea mică aderență la concret. De pildă, nu e zi în care să nu fie pusă pe tapet problema – reală, ce-i drept, dar nu singura și, din păcate, abordată cu precădere din rațiuni de rating mediatic și politic – a pensionarilor; dar prea rar subiectul îngrijorării

oamenilor politici și a jurnaliștilor deopotrivă e legat de problemele populației active a României și, încă și mai rar, de problemele jumătății feminine a acestui sector de populație, foarte slab reprezentat politic. Despre femeie, ca țintă și beneficiar al diferitelor politici publice se discută din când în când, și atunci de preferință în legătură cu măsurile pentru încurajarea natalității... Iar „femeia ca subiect politic“ e o temă încă și mai puțin incitantă în spațiul nostru public. Pentru a o cita pe Gabriela Crețu (membră PSD), una dintre doamnele care au răspuns provocării Andreei Paul (Vass), în societatea românească „drepturile femeilor ar fi, după mulți, o temă tocmai bună pentru pierdut alegerile“.

Afirm că demersul Andreei Paul (Vass) e nu doar util, ci și curajos, din cel puțin două motive. În primul rând, pentru că își asumă riscul unei întâmpinări ironice. În al doilea rând, pentru că acțiunea afirmativă în favoarea căreia pledează coordonatoarea volumului ar putea fi etichetată ca „stîngistă“ (or, știm cu câtă oroare sînt privite politicile de stînga într-un spațiu public în care, prin contaminare, aproape toată lumea a devenit, de pe o zi pe alta, „de dreapta“), mai cu seamă de către anumite voci din partidul căruia doamna Vass îi aparține (sau din zona de influență a acestui partid).

În afara celor aproximativ 70 de doamne care au acceptat să scrie cîteva pagini despre activitatea lor profesională și politică, răspunzînd între altele la întrebarea „Există vreo diferență între femeia implicată în politică și bărbații aflați într-o situație similară?“, volumul în discuție înregistrează, într-o secțiune separată, și cîteva puncte de vedere ale unor cunoscuți „bărbați“ politici în chestiunea afirmării femeii pe scena politică românească; e vorba de Teodor Baconschi, Lucian Bode, Borbély László, Daniel Constantin, Vasile Sebastian Dăncu, Gheorghe Falcă, Constantin Traian Igaș, Kelemen Hunor, Mihail Neamțu, Valeriu Stoica, Mădălin Voicu, Sever Voinescu și Varujan Vosganian. Voi începe prin a face cîteva comentarii pornind de la aceste puncte de vedere, lăsînd pentru mai tîrziu observațiile (de altfel mai numeroase) ce privesc experiențele expuse de vocile feminine ale volumului. (Un volum provocator, înțesat cu „șopîrle“, de nu chiar cu posibile bombe cu efect întîrziat...)

Problema „cotei de gen“

Cîteva domni ale căror nume tocmai le-am pomenit se arată intrigați de propunerea privitoare la impunerea așa-numitei „cote de gen“ – în virtutea căreia un partid politic nu s-ar putea înscrie în cursa electorală fără ca, din totalul candidaților figurînd pe listele sale, cel puțin 30% să fie femei. (În trecut fie spus, ar trebui făcute niște precizări și în privința eligibilității locurilor pe care sînt înscrise femei, pentru că, dacă femeile sînt admise în general în coada „listei“, măsura se dovedește pur formală.) Prefăcîndu-se că nu înțelege că între textul Constituției – care prevede drepturi egale pentru toți cetățenii, indiferent de sex, religie etc. – și practica politică e o distanță considerabilă, postulînd o reală egalitate de șanse între femei și bărbați în spațiul politic românesc, conservatorul Daniel Constantin e aproape iritat de „impunerea unor cote pentru colegele noastre în vederea candidaturii la anumite posturi importante în stat“, întrucît nu e de acord cu „o discriminare pozitivă sau cu promovarea unor femei pe baza unui algoritm sau a unor procente, doar pentru că sînt femei“. Și adaugă ritos: „Nu cred că în România există discriminare față de femei“. Oare chiar crede Daniel Constantin că „în condițiile în care ești cu adevărat pregătită și potrivită pentru un anumit post, poți fi sigură că nici un bărbat nu va fi preferat în acea poziție doar pentru faptul că este «reprezentant al sexului tare»“?!

Problema „cotei de gen“ ar trebui însă formulată în alți termeni. Îmi permit să lansez, la rîndu-mi, cîteva întrebări. Cine și după ce criterii stabilește, în cadrul fiecărui partid, lista de candidați? În mod particular – și fără intenția de a insinua posibilitatea unor situații de „promiscuitate“... – după ce criterii sînt promovate femeile în ierarhia de partid? Și, în consecință, avem garanția că, dacă nu toate, măcar majoritatea doamnelor incluse (potențial) pe listele electorale în acel procent de 30-40% sînt suficient de competente? (E adevărat, aceeași întrebare se cere pusă și în legătură cu colegii lor.) Argumentația – evident sofistică – a misoginilor care s-ar pronunța împotriva „cotei de gen“ s-ar sprijini, cred, (și) pe „exemplul“ pe care l-au oferit deja cîteva doamne care ocupă funcții importante în Stat (de pildă, la Ministerul Dezvoltării Regionale și Turismului, la șefia Camerei Deputaților ori, în 2009, la Ministerul Tineretului): ce câștigă societatea prin promovarea femeilor în politica de nivel înalt dacă asta înseamnă promovarea incompetenței? (Din nou, se „ignoră“ faptul că incompetența are, în politică și nu numai, atîția și atîția reprezentanți masculini.) Întrebarea e, pînă la un punct, legitimă. Atenție însă! Doamnele la care am făcut aluzie și alte cîteva – a căror prestație riscă să compromită chiar ideea de femeie în politică, dînd astfel apă la moară adeptilor patriarhatului – nu ilustrează, de fapt, traseul afirmării (legitime a) femeii în politică, ci (să-mi fie permis!) o strategie a celei mai corupte părți a patriarhatului: ele nu sînt, pe scena politică, individualități, nu acționează în virtutea unei conștiințe politice și, ca să zic vorbă mare, a unei conștiințe cetățenești, ci sînt doar purtătoare de cuvînt obediente; ele nu sînt mintea care decide, ci mîna care semnează – iar în spatele lor nu se află, cum bine știm, femei...

Cei care critică, la noi, măsura „cotei de gen“ se prevalează și de argumentul conform căruia nu se manifestă cu adevărat la nivelul electoratului în general și al electoratului feminin în particular o dorință de a fi reprezentat de politicieni-femei. Femeile nu susțin și nu votează femei – se spune. Este aceasta o realitate? Cărui electorat i se adresează femeile care activează în politica românească? Ce proiecte au? Ce anvergură? Și, altfel spus, putem vorbi în momentul de față despre o „forță politică a femeilor“ în spațiul românesc? Titlul cărții coordonate de Andreea Paul (Vass) are o nuanță afirmativă. Mărturiile doamnelor chestionate – cum voi încerca să arăt într-un viitor articol – pun această „forță“ sub semnul întrebării.

Volumul coordonat de Andreea Paul (Vass) reunește considerații (privind raportul dintre politica românească și politicile de gen) formulate de cîteva zeci de doamne implicate activ în viața Cetății – ca parlamentar, primar sau, pur și simplu, ca membre de partid cu funcții mai mult ori mai puțin importante în teritoriu sau, într-o altă categorie, ca voci ale societății civile. Textele lor – autentice sau convenționale, scrise cu nerv ori cu stîngăcie – se articulează pornind de la cîteva întrebări la care li s-a propus să răspundă: „«Cine sînt?»», «Cînd și cum m-am întîlnit cu politica pentru prima oară?»», «Care mi-a fost parcursul politic?»», «Care a fost cel mai dificil moment din viața mea politică?»», «Există vreo diferență între femeia implicată în politică și bărbații aflați într-o situație similară?»», «Care îmi sînt (dacă sînt) modelele și antieroi?»», «Care sînt proiectele mele politice?»», «Cît de auzită este vocea femeii în politică și ce anume se poate face ca ea să fie mai puternică și mai coerentă?»».

Confesiunile unor revoltate

Răspund provocării Andreei Paul (Vass) doamne din toate partidele importante: de la PNL (Mihaela Bădic, Alina Gorghiu, Norica Nicolai, Adriana Săftoiu, Gherghina Vrămuleț, Angela Zarojanu), PSD (Gabriela Crețu, Valeria Dascălu, Antonella Marinescu, Rovana Plumb), PC (Lia Ardelean, Maria Grapini), UNPR (Maria Barna), UDMR (Rozália Biró, o rara avis într-o formațiune politică ultraconservatoare sub aspectul promovării politicilor de gen...), PIN (Lavinia Șandru); plus Zoe Petre, de la defuncta CDR. Dar majoritatea doamnelor politician care s-au încumetat să-și exprime punctul de vedere în această chestiune sînt membre ale Partidului Democrat, în ansamblul căruia, cel puțin aparent, ponderea componentei feminine este mai vizibilă decît în cazul celorlalte formațiuni politice. Dintre acestea, puține sînt figuri de prim-plan (Roberta Anastase, Oana Badea, Sulfina Barbu, Anca Boagiu, Sorina Plăcintă), restul (Sanda-Maria Ardeleanu, Ionela Daniela Balaș, Anca-Marilena Bălălău, Angelica Boroș, Rodica Burcea, Maria Cabalău, Ana-Aurelia Chiș-erban, Elena Cosmoiu, Irinel Cristu, Ileana Dindelegan, Cristina Elena Dinu, Ana-Maria Georgescu, Marilena Giurgiu, Susana Minodora Luca, Veronica Macri, Mihaela Cristina Mostavi, Maria Moța, Elena Munteanu, Mariana Nedelcu, Carmen Nemeș, Daniela Osnea, Marcela Maria Raulea, Florineta Resteman, Ioana-Rodica Tatu, Viorica Toma, Nicolina Vărzaru), nume care ne sînt aproape necunoscute, vin cu experiența – foarte interesant de dezvăluit, de altfel – a invizibilității femeii în politică.

În acest sens, volumul de față oferă (chiar dacă, firește, nu și-a propus asta...) un destul de bogat material pentru un studiu asupra mecanismelor prin care un partid (întîmplător sau nu, cel aflat la un moment dat la putere) simulează convingător – și, trebuie adăugat, oportun, date fiind anumite recomandări ale unor foruri europene! – deschiderea față de componenta sa feminină. Din lungul șir de mărturisiri al doamnelor din PD, mi-au reținut atenția confesiunile unor revoltate care, nedeținînd poziții politice importante și neavînd deci ce pierde, își pot permite să descrie cu mai multă onestitate situații – uneori foarte pitorești – din viața de partid. Rezumînd: înțeleg din aceste texte că în politica partidului femeile au, în general, atribuții delicat spus funcționărești; în organizațiile locale cuvîntul lor are o prea mică rezonanță; ele se fac utile cu precădere în campaniile electorale – cînd e nevoie de cineva care să dea telefoane, să prepare cafea și să lipească afișe. {i asta e valabil, de multe ori, chiar și pentru acele doamne care au în spatele lor propria afacere sau, după caz, o autoritate profesională care ar trebui să le dea dreptul și la altceva decît la administrarea succesului bărbaților mai mult ori mai puțin „marcanți“ din partid.

Elena Munteanu, membră a organizației PD din sectorul 5, își răstoarnă fără reticențe sacul cu frustrări: a investit în partid energie și bani, dar – crede ea – nu a primit în schimb nimic și, în termeni neechivoci (poate chiar brutali), descrie ceva din spectacolul competiției pentru resurse și funcții în interiorul partidului. În campania din noiembrie 2008, „am făcut mii de scrisori de intenție, scrisori către cetățeni, de trei feluri, fluturași, pixuri, brichete, baloane, pungii, fulare, căciuli, door to door, urcă și coboară și stai cu mîinile întinse pe la complexe Mega Image, Prosper, Nic etc., și oferă flori, garoafe și trandafiri portocalii, materiale promoționale, și convinge electoratul că tu și PD contați“. Rezultatul: „Nu am ieșit deputat, dar am format o echipă extraordinară la sectorul 5. Așteptam și noi să fim chemați la Modrogan și să fim răsplătiți, după cum spusese domnul președinte Boc. (...) Am auzit de la domnul Udriște (...) că a ieșit domnul Falcă la ei și a țipat odată să plece acasă, să nu stea cu mîna întinsă, că nu le dă nimeni nimic (...). Domnul Udriște a ajuns director la Metrorex, pesemne pentru că

a stat lipit în Modrogan, doamna Cristina Trăilă președintă la agenția cu achiziții publice, doamna Rodica Toth vicepreședinte la ANPC, iar subsemnata nimic-nimic“.

Frazele de mai sus sînt, desigur, cinice, dar au avantajul sincerității și, aș adăuga, al unei expresivități involuntare care fac ca textul, altminteri naiv, să fie pe alocuri savuros. Nu mă pot abține să citez un pasaj – parcă demn de o proză pe jumătate realistă, pe jumătate satirică, avîndu-l ca protagonist pe Emil Boc, aflat în campanie electorală în Ferentari: „(...) îmi amintesc că domnul președinte, care cred că în viața lui nu a văzut așa ceva, a exclamat: «Dar aici chiar este ghetou!». Nu era mare lucru: mizerie ca la balamuc, izmene pe la geamuri cu cratițe și alte obiecte, gropi și băltoace, iar domnul președinte, cu pantofii lui impecabili, călca pe unde era mai curat. Cînd romii au început să îi ceară case, bani, mîncare, serviciu, nu știa încotro să se îndrepte. A fost un coșmar“.

O întrebare esențială

Confesiunea naiv-indignată a Elenei Munteanu – ca și alte texte din volum – atrage indirect atenția asupra unui detaliu, anume că unei părți consistente a femeilor din politica românească îi lipsește capacitatea de a se înălța la abstract (deși, mi s-ar putea obiecta cu îndreptățire, afirmația îi privește și pe politicienii bărbați); lucrurile sînt înțelese în termenii: „intru în politică pentru a dobîndi o funcție sau alte privilegii“, iar nu: „intru în politică pentru că am o viziune a socialului, ideologicului, politicului în virtutea căreia vreau să acționez asupra societății“.

Ceea ce m-a surprins în textele doamnelor din PD a fost în primul rînd (cu unele excepții) inapetența pentru clarificările/delimitările ideologice și doctrinare; puține dintre ele își pun, de exemplu, problema melanjului doctrinar imposibil ce definește partidul din care fac parte. M-a mai surprins, apoi, mărturisirea unora cum că ar fi intrat în politică împinse de la spate de alții (de părinți sau de soți); iar Minodorei Luca, de pildă, nu pare să-i tremure mîna atunci cînd notează, cu cel mai mare firesc posibil: „În noiembrie 1995, domnul Iuliu Păcurariu, în acea perioadă președinte al Partidului Democrat, Organizația Cluj, a venit la noi acasă împreună cu un alt reprezentant al partidului și a cerut acordul soțului ca eu să candidez pe listele Partidului Democrat pentru funcția de primar al comunei Băișoara“ (s.m.).

Cu două-trei excepții, doamnele politician care participă la ancheta Andreei Vass – indiferent de culoarea lor politică – nu-și pun, din păcate, o întrebare esențială: menținerea așa-numitelor „organizații de femei“ în structura partidului nu echivalează, oare, cu o ghetoizare?

Forța politică a femeilor

Andreea Paul (Vass) (coordonator)

-Editura Polirom, colecția „Ego-grafii“, Iași, 2011, 400 p.

Bianca Burța Cernat